

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

УДК 37013.42 – 057.87 – 043.83

*Надія Ліснічук, аспірант кафедри педагогіки
Національного університету біоресурсів і природокористування України*

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

У статті обґрунтовано педагогічну модель формування самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів соціальної педагогіки в процесі професійної підготовки, яка складається з взаємопов'язаних структурних елементів, розділених на 3 блоки: методологічно-цільовий, технологічний, корективно-діагностичний.

Ключові слова: модель, самоосвітня компетентність, соціальний педагог, педагогічні принципи.
Рис. 1. Літ. 9.

*Надежда Лисничук, аспирант кафедры педагогики
Национального университета биоресурсов и природопользования Украины*

МОДЕЛЬ ФОРМИРОВАНИЯ САМООБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ БАКАЛАВРОВ СОЦИАЛЬНОЙ ПЕДАГОГИКИ

В статье обоснована педагогическая модель формирования самообразовательной компетентности будущих бакалавров социальной педагогики в процессе профессиональной подготовки, которая состоит из взаимосвязанных структурных элементов, разделенных на 3 блока: методологически-целевой, технологический, коррекционно-диагностический.

Ключевые слова: модель, самообразовательная компетентность, социальный педагог, педагогические принципы.

*Nadia Lisnichuk, Graduate Student of the Pedagogy Department,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine*

MODEL OF THE FORMATION SELF-EDUCATIONAL COMPETENCE OF BACHELOR OF SOCIAL PEDAGOGY

The article substantiates the pedagogical model of self-educational competence of bachelors of social pedagogy in the professional training which consists of interconnected structural elements, divided into 3 parts: methodological-targeted, technological, corrective-diagnostic.

Keywords: model, self-educational competence, social pedagogue, pedagogical principles.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Динамічний розвиток сучасного суспільства та прийняття нового Закону “Про вищу освіту” від 7 липня 2014 р. спонукає до пошуку нових та вдосконалення існуючих підходів до формування професійно компетентних майбутніх фахівців, зокрема бакалаврів соціальної педагогіки. Компетентність соціального педагога проявляється, зокрема, у його прагненні до постійного саморозвитку та самовдосконалення, що забезпечується шляхом здійснення самоосвіти.

Виникає потреба створення моделі формування самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів соціальної педагогіки для забезпечення ефективного формування самоосвітньої компетентності соціальних педагогів у процесі професійної підготовки.

Аналіз основних досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної

проблеми. Питанню формування самоосвітньої компетентності та, зокрема моделюванню цього педагогічного процесу присвячена значна кількість робіт сучасних дослідників. Моделювання як метод наукового пізнання вивчали Ю. Бабанський [1], М. Фіцула [8], В. Штофф [9] та інші.

Для нашого дослідження становлять інтерес наукові дослідження О. Васюк [3], у яких представлена структурна модель педагогічної системи формування професійної спрямованості майбутніх бакалаврів соціальної педагогіки у аграрному ВНЗ. У дисертаційному дослідженні В. Поліщук [7], представлена структурна модель особистості соціального педагога. Технологічну модель особистісного розвитку майбутнього соціального педагога розкриває Р. Вайнола [2]. Модель формування самоосвітньої компетентності майбутніх кваліфікованих робітників у процесі загальноосвітньої підготовки запропонована у дисертаційному дослідженні І. Мосі [6]. Проте,

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

варто зазначити, що питання формування самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів соціальної педагогіки вивчено недостатньо.

Формування цілей статті. Метою статті є розробка й теоретичне обґрунтування моделі формування самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів соціальної педагогіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття “модель” (фр. *modele* – зразок) трактується як умовне зображення (опис, схема тощо) певного об’єкта, процесу або явища, яке виконує роль його аналога [4, 535].

За властивостями моделі можна визначити властивості об’єкта [5, 516]. Як відмічає Ю. Бабанський, “моделювання допомагає систематизувати знання про досліджуване явище чи процес, передбачає шляхи їх більш цілісного опису, окреслює повніші зв’язки між компонентами, відкриває можливості для створення більш цілісних класифікацій тощо” [1, 111].

Дослідник В. Штофф [9] виділив 3 умови за яких модель виконує свої функції: 1) умова відображення або уточненої аналогії (між об’єктом дослідження та його моделлю наявне відношення подібності, їх форма зафіксована та явно виражена; 2) умова репрезентації (у процесі дослідження об’єкта вивчається його модель, а не сам об’єкт; 3) умова екстраполяції (дослідження моделі дозволяє отримувати інформацію про оригінал).

Моделювання є методом теоретичного дослідження. За його допомогою стає можливим детальне вивчення об’єкта дослідження опосередковано, тобто вивчається аналогічний об’єкт (модель), а результати дослідження переносяться з моделі на першочерговий об’єкт дослідження.

Українська дослідниця О. Васюк зазначає, що модель є засобом вивчення досліджуваного об’єкта, а її практична цінність визначається тим, наскільки повно вона відображає досліджуваний об’єкт [3].

Пропонована нами модель формування самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів соціальної педагогіки (рис. 1) представлена сукупністю структурних елементів, які розділяємо на 3 блоки: методологічно-цільовий, технологічний, корегуально-діагностичний.

Методологічно-цільовий блок моделі включає *мету*, яка полягає у цілеспрямованому формуванні самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів соціальної педагогіки.

Відповідно до мети було визначено такі *завдання* створення та впровадження моделі: систематичне формування у студентів умінь та навичок здійснення самоосвіти; формування позитивної мотивації особистості студента до самоосвітньої діяльності; педагогічний супровід студента в процесі здійснення самоосвіти; формування готовності за здатності особистості студента до самоосвіти та саморозвитку протягом життя.

Зазначимо, що мета створеної нами моделі відповідає вимогам сучасного суспільства стосовно підготовки компетентних фахівців соціальної педагогіки, здатних до постійного саморозвитку, самовдосконалення та самоосвіти.

Методологічні підходи до побудови процесу формування самоосвітньої компетентності майбутніх соціальних педагогів сприяють ефективному набуттю умінь та навичок самоосвіти. При побудові нашої моделі використовували такі методологічні підходи:

- *компетентнісний підхід* передбачає орієнтацію процесу формування самоосвітньої компетентності майбутніх соціальних педагогів на виконання соціального замовлення – формування компетентного фахівця соціальної педагогіки з високим рівнем професіоналізму, спроможного творчо вирішувати професійні задачі, здатного до самоосвіти, саморозвитку та самовдосконалення.

- *системний підхід* до процесу формування самоосвітньої компетентності майбутніх соціальних педагогів дозволяє вивчати його як педагогічну систему, яка має певну структуру (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, методично-діяльнісний, контроль-рефлексивний компоненти). При цьому відносно самостійні компоненти цієї системи вивчаються у неперервному взаємозв’язку, що дозволяє визначити властивості окремих елементів, які складають систему.

- *особистісно-розвивальний підхід* передбачає організацію процесу формування самоосвітньої компетентності майбутніх соціальних педагогів відповідно до індивідуальних можливостей, здібностей, нахилів студентів та орієнтований на розвиток професійно-особистісних якостей майбутнього фахівця соціально-педагогічної діяльності.

Важливим у формуванні самоосвітньої компетентності майбутніх соціальних педагогів в умовах професійної підготовки є організація навчання відповідно до *педагогічних принципів* (загальнодидактичних та специфічних).

Ми, в слід за М. Фіцулою [8], розглядаємо принципи педагогічного процесу як певну систему основних вимог до навчання і виховання,

**МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ**

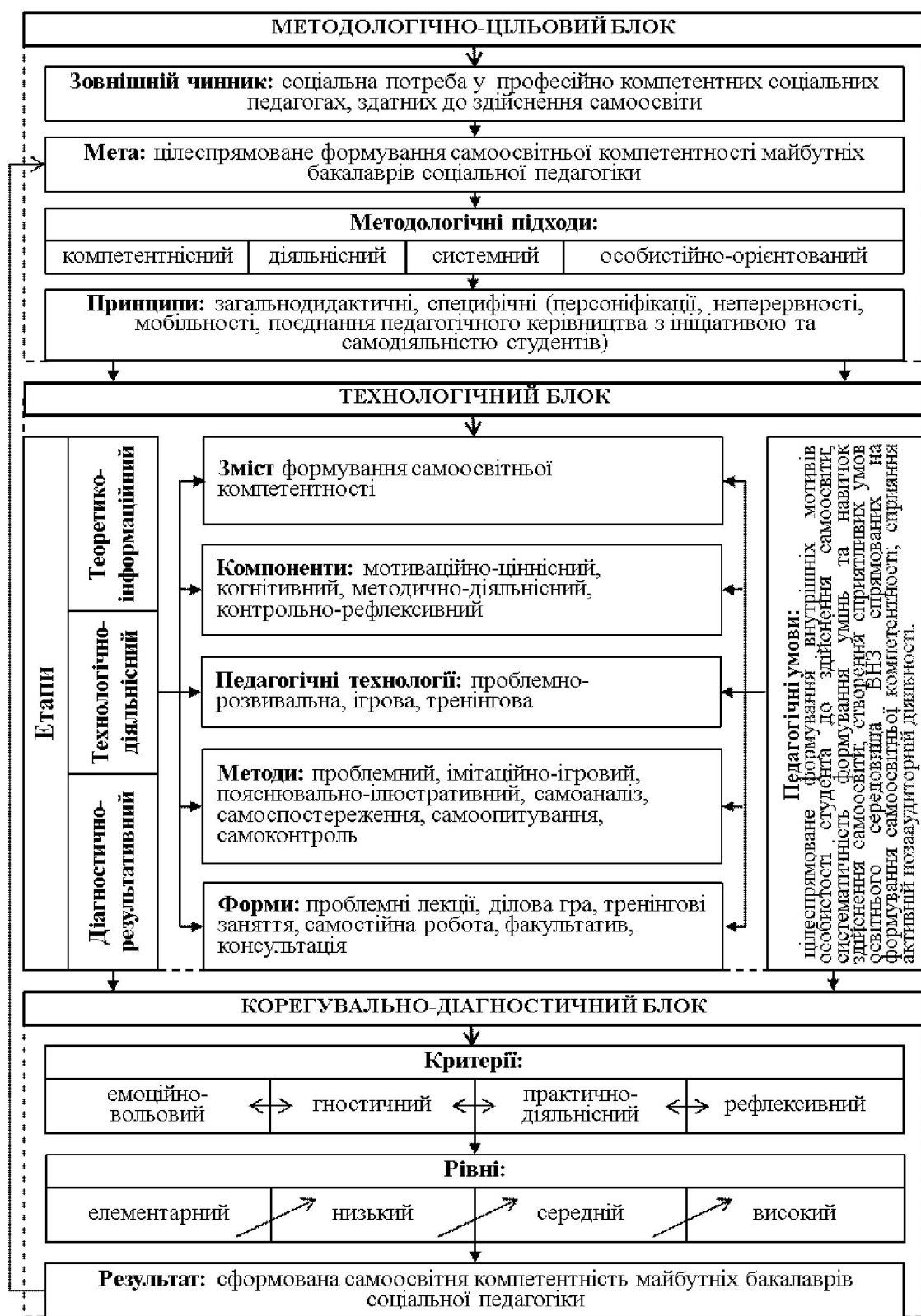

Рис. 1. Модель формування самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів соціальної педагогіки

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

дотримання яких дає змогу ефективно вирішувати проблеми всебічного розвитку особистості.

Як уже зазначалось, ефективне здійснення самоосвіти передбачає наявність відповідних умінь і навичок наукового пошуку, засвоєння способів наукової організації праці. Формування цих умінь забезпечується за рахунок дотримання в організації педагогічного процесу *принципу науковості*. Він передбачає формування та розвиток у студентів наукового світогляду, що є важливою умовою при здійсненні самоосвітньої діяльності.

Формування позитивної мотивації та адекватної самооцінки є одним з першочергових завдань викладача при формуванні у студента самоосвітньої компетентності. Вище зазначено, що освітнє середовище, зокрема навчальний колектив, має великий вплив на особистість студента, тому обґрунтованим є обов'язкове дотримання *принципу колективного характеру виховання та навчання* при організації навчального процесу.

Усвідомлення неможливості універсальних підходів до навчання і виховання, які спрацьовують у будь-яких педагогічних ситуаціях, зокрема при формуванні самоосвітньої компетентності, дає можливість виокремити принцип *“вибору оптимальних методів, форм, засобів навчання і виховання”* та принцип *“цілеспрямованості педагогічного процесу”*, як одні з основних у формуванні самоосвітньої компетентності майбутніх соціальних педагогів. Для її успішного формування можна, на науковій основі, поєднувати різні форми і методи роботи.

Формуючи самоосвітню компетентність соціальних педагогів, варто звернути увагу на принцип *“свідомості, активності, самодіяльності, креативності студентів у педагогічному процесі”* адже він також створює сприятливі умови для розвитку позитивної мотивації студентів до здійснення самоосвітньої діяльності, формування самостійних і творчих особистостей, запобігає виникненню формалізму, безініціативності, байдужості.

Також, важливого значення для ефективного формування самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів соціальної педагогіки є дотримання *специфічних принципів* формування самоосвітньої компетентності. Теоретичний аналіз проблем сутності самоосвітньої компетентності особистості сприяв визначенню таких основних принципів, на яких базується процес формування самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів соціальної педагогіки: принцип персоніфікації, принцип неперервності,

принцип мобільності, поєднання педагогічного керівництва з ініціативою та самодіяльністю студентів.

Студент як суб'єкт самоосвіти має сам визначати напрями своєї освітньої діяльності, формуючи тим самим її індивідуальний стиль. Його формуванню не сприяє чітко регламентована діяльність, тому оптимальне поєднання регламентованих та нерегламентованих самостійних дій студента є одним із шляхів формування його індивідуального стилю [6, 98]. Самостійний вибір галузі та обсягу знань, самоконтроль, самокорекція та самооцінка освітньої діяльності майбутніх соціальних педагогів забезпечується при дотриманні *принципу персоніфікації*.

Сучасні технологічні, економічні та соціальні темпи розвитку суспільства ставлять високі вимоги перед майбутнім соціальним педагогом, як фахівцем та особистістю. Особливого значення набуває його здатність і готовність адаптуватися до цих вимог, коригуючи та доповнюючи свою самоосвітню програму, вивчаючи нові інформаційні технології, освоюючи сучасні технічні засоби навчання тощо. Формування такої здатності передбачає дотримання *принципу мобільності* в освіті.

Принцип неперервності передбачає здійснення самоосвітньої діяльності протягом життя. Оскільки процеси самовиховання та самоосвіти є складними, багатограними не обмежуються віковими рамками, важливим є формування у майбутнього соціального педагога готовності до здійснення самоосвітньої діяльності безперервно, протягом усього життя.

Дотримання *принципу поєднання педагогічного керівництва з ініціативою та самодіяльністю студентів* є необхідним при формуванні самоосвітньої компетентності. Викладач може спрямовувати студента у правильному напрямку, допомогти відібрати найбільш ефективні прийоми, методи та засоби здійснення самоосвіти. Як зазначає М. Фіцула, “Ефективність самовиховання майбутнього фахівця значною мірою залежить від педагогічного керівництва цим процесом” [8, 55]. Проте, це не означає, що викладачі мають нав'язувати своє бачення завдань самоосвітньої діяльності, відкрито спонукати вихованців самовдосконалюватися. Завжди важливо дотримуватися принципу “прихованості виховних впливів”: виховання тим ефективніше, чим менше його помічають вихованці.

У структурі **технологічного блоку** моделі формування самоосвітньої компетентності

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

майбутніх соціальних педагогів виділено 3 етапи:

1) теоретико-інформаційний (визначення рівня сформованості самоосвітньої компетентності, стимулювання самоосвітньої діяльності, оволодіння теоретичними основами здійснення самоосвітньої діяльності);

2) технологічно-діяльнісний (формування умінь, навичок та здатностей здійснення самоосвіти, цілеспрямований розвиток мотивації студентів до самоосвітньої діяльності);

3) рефлексивно-діагностичний (формування здатності студентів до саморефлексії, оцінювання і самооцінка власної самоосвітньої компетентності бакалавра соціальної педагогіки, внесення коректив у технологію формування самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів соціальної педагогіки, самокорекція власної самоосвітньої діяльності майбутніми соціальними педагогами).

Структурно технологічний блок відображають такі елементи:

- *педагогічні умови*: цілеспрямоване формування внутрішніх мотивів особистості студента до здійснення самоосвіти та самовдосконалення; систематичність формування у майбутніх соціальних педагогів умінь та навичок здійснення самоосвітньої діяльності; створення сприятливих умов освітнього середовища вищого навчального закладу, спрямованих на формування самоосвітньої компетентності майбутніх соціальних педагогів; сприяння активній позааудиторній діяльності;

- *компоненти*: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, методично-діяльнісний, контрольньо-рефлексивний;

- *педагогічні технології*: проблемно-розвивальна (формування самоосвітньої компетентності шляхом створення й розв'язування проблемних ситуацій), ігрова (можливість моделювати професійні ситуації на заняттях, тим самим, розвивати мотивацію до професійної самоосвіти), тренінгова (забезпечує активну позицію кожного учасника заняття, творчу взаємодію студентів як з педагогом, так і один з одним);

- *методи*: проблемний, імітаційно-ігровий, пояснювально-ілюстративний, самоаналіз, самоспостереження, самоопитування, самоконтроль, самооцінювання, самокритика;

- *форми*: проблемні лекції, ділова гра, тренінгові заняття, самостійна робота, консультація, факультатив "Технологія самоосвітньої діяльності майбутніх соціальних педагогів". Метою факультативного курсу є сприяння інтелектуальному розвитку особистості студентів, цілеспрямовано

і системно формувати в майбутніх соціальних педагогів здатності до самоосвітньої діяльності.

Обираючи вищезазначені форми та методи навчання ми керувалися тим, що вони сприяють підвищенню рівня самостійності студентів у процесі навчання, зумовлюють їх активність у процесі самоосвітньої діяльності, сприяють зворотному зв'язку викладача та студента, формують мотивацію студента до навчання й самоосвіти.

Варто зазначити, що ефективність педагогічного процесу забезпечується не окремо взятими технологіями, формами, методами й засобами навчання, а впровадженням їх продуманої, взаємопов'язаної системи. Застосування технологій, методів, та форм навчання в єдності сприяє формуванню самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів соціальної педагогіки, їх прагненню до постійного професійного саморозвитку та самовдосконалення.

Коригувально-результативний блок моделі формування самоосвітньої компетентності майбутніх соціальних педагогів виконує діагностичну (отримання інформації про рівень розвитку самоосвітньої компетентності) і корекційну функції (формування умінь студента проводити оцінку власних досягнень в галузі самоосвіти, здійснювати аналіз та корекцію процесу та результатів самоосвітньої діяльності). Блок включає *критерії* самоосвітньої компетентності (емоційно-вольовий, гностичний, практично-діяльнісний, рефлексивний) з відповідними показниками, що в комплексі характеризують чотири рівні сформованості самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів соціальної педагогіки: 1-й рівень (елементарний); 2-й рівень (низький); 3-й рівень (середній); 4-й рівень (високий).

Висновки з даного дослідження. Сконструйована педагогічна модель формування самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів соціальної педагогіки характеризується гнучкістю та варіативністю, поділена на 3 блоки: методологічно-цільовий, технологічний, корегувально-діагностичний. Результатом упровадження педагогічної моделі формування самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів соціальної педагогіки є сформована самоосвітня компетентність.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Описана педагогічна модель сприяє подальшій розробці методики формування самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів соціальної педагогіки.

ФОРМУВАННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК ОДНОГО ІЗ ВАЖЛИВИХ КОМПОНЕНТІВ СУЧАСНОЇ ОСОБИСТОСТІ

1. Бабанский Ю.К. Оптимизация учебно-воспитательного процесса / Ю.К. Бабанский. – М.: Просвещение, 1982. – 182 с.
2. Вайнола Р.Х. Педагогічні засади особистісного розвитку майбутнього соціального педагога в процесі професійної підготовки: дис.... д.-ра пед. наук: 13.00.04 / Р.Х. Вайнола. – К., 2009. – 546 с.
3. Васюк О.В. Моделювання педагогічної системи формування професійної спрямованості майбутніх бакалаврів соціальної педагогіки у аграрному ВНЗ / О.В. Васюк // Проблеми сучасної педагогічної освіти: зб. статей. – Ялта: ВРР КГУ, 2014. – Вип. 42. – Ч. 1. – С. 39 – 46. – (Серія: “Педагогіка і психологія”).
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.І. Бусел. – К., Ірпінь: Перун, 2001. – 1440 с.
5. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В.Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
6. Мося І.А. Формування самоосвітньої компетентності майбутніх кваліфікованих робітників у процесі загальноосвітньої підготовки: дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Ірина Анатоліївна Мося; НАПН України, Ін-т проф.-тех. освіти. – К., 2013. – 283 с.
7. Поліщук В.А. Теорія і методика професійної підготовки соціальних педагогів в умовах неперервної освіти: дис... д-ра пед. наук: 13.00.04 / В.А. Поліщук. – Тернопіль, 2006. – 454 с.
8. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / М.М. Фіцула. – К.: Академвидав, 2006. – 352 с.
9. Штофф В.А. Введение в методологию научного познания: учеб. пособ. / В.А. Штофф. – Л.: ЛГУ, 1972. – 191 с.

Стаття надійшла до редакції 27.11.2015

УДК 159.923.2

Марта Ваксман, аспірант кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ФОРМУВАННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК ОДНОГО ІЗ ВАЖЛИВИХ КОМПОНЕНТІВ СУЧАСНОЇ ОСОБИСТОСТІ

У статті розкрито поняття полікультурної компетентності з точки зору деяких науковців та акцентовано увагу на формуванні полікультурної компетентності у сучасної особистості.

Ключові слова: компетентність, полікультурна компетентність, особистість.

Літ. 11.

Марта Ваксман, аспірант кафедри общей педагогике и дошкольного образования
Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко

ФОРМИРОВАНИЕ ПОЛИКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ КАК ОДНОГО ИЗ ВАЖНЫХ КОМПОНЕНТОВ СОВРЕМЕННОЙ ЛИЧНОСТИ

В статье раскрыто понятие поликультурной компетентности с точки зрения некоторых ученых и акцентировано внимание на формировании поликультурной компетентности в современной личности.

Ключевые слова: компетентность, поликультурная компетентность, личность.

Martha Vaksman, Graduate Student of the Pedagogy and Preschool Education Department
Drohobych I. Franko State Pedagogical University

FORMATION OF MULTICULTURAL COMPETENCE AS ONE OF THE IMPORTANT COMPONENT OF MODERN PERSONALITY

The article shows a concept of multicultural competence in terms of some scholars and is accented attention on the formation of multicultural competence in modern personality.

Keywords: competence, multicultural competence, personality.

Постановка проблеми. Життя людини серед інших тісно пов'язано з пошуком нових шляхів розвитку її особистості, сучасне суспільство вимагає від неї формування висококультурного громадянина, готового жити у відкритому загальноцивілізованому культурному просторі. Для цього особистість повинна уміти продуктивно і ефективно встановлювати міжкультурні комунікації та

взаємодіяти з представниками інших націй, релігій. Через пізнання власної культури індивід повинен духовно збагачуватись і розвиватись, засвоювати нові цінності, принципи та переконання, проявляти повагу, терпимість дружбу і толерантність до інших.

Духовно збагачуючись людина усвідомлює рівноправність етнічних традицій та унікальність культурних цінностей, що в свою чергу сприяє